

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه پیام نور

واحد تهران غرب

پایان نامه

برای دریافت مدرک کارشناسی ارشد

رشته مدیریت رسانه

تحلیل گفتمان فیلمهای سینمایی ایران با موضوع مواد مخدر صنعتی

دانشجو: مهرناز نصریه

استاد راهنما: دکتر علی اصغر محکی

استاد مشاور: دکتر امیر ملکی

شهریور ۱۳۹۳

شماره .....
تاریخ .....
پیوست .....

صورتجلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد

جلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد خانم مهرناز نصریه دانشجوی رشته مدیریت رسانه
تحت عنوان:

" تحلیل گفتمان فیلمهای سینمای ایران با موضوع مواد مخدر صنعتی "

جلسه دفاع با حضور داوران نامبرده ذیل در روز: چهارشنبه مورخ ۹۳/۶/۲۶
ساعت ۱۰-۱۱ در محل ساختمان تحصیلات تکمیلی برگزار شد و پس از بررسی پایان نامه
مذکور با نمره به عدد ۱۹..... به حروف نوزده..... و با
درجه خوب..... مورد قبول واقع شد نشد

هیات داوران:

اساتید	نام و نام خانوادگی	مرتبه علمی	امضا
استاد راهنما	آقای دکتر محکی	<u>استاد</u>	
استاد مشاور	آقای دکتر ملکی		
استاد داور	آقای دکتر زاهدی	<u>دانشیار</u>	
نماینده تحصیلات تکمیلی	آقای دکتر زاهدی	<u>دانشیار</u>	

آیا پایان نامه مذکور نیاز به اصلاحات دارد؟ بله

تقدیم به پدر و مادرم

که زمینه رشد و تعالی را برایم فراهم کردند

و

تنها برادرم؛ بنزاد.

لازم است از تمام عزیزانی که مراد انجام تحقیق حاضر یاری کردند تشکر و قدردانی کنم. از راهبانی جناب دکتر علی اصغر محلی و جناب دکتر امیر ملکی در انجام و تهیه این تحقیق تشکر ویژه دارم. امید دارم جناب دکتر زاهدی و جناب دکتر شیر مراتب قدردانی ام را به سبب نظرات ارشادی ارزشمندشان بپذیرند. مساعدت جناب دکتر علی احتشامی و همکاری دلسوزانه سرکار خانم مرضیه علی بلایی، راه را برای انجام این تحقیق هموار کرده و موجب اطمینان است. همچنین تشکر فراوان دارم بابت حمایت بی دریغ جناب دکتر صیسی کاکویی.

فهرست

فصل اول: کلیات تحقیق

- ۱-۱ مقدمه ۱
- ۲-۱ بیان مسئله ۱
- ۳-۱ اهمیت و ضرورت انجام تحقیق ۲
- ۴-۱ اهداف تحقیق ۳

فصل دوم: مبانی و چهارچوب نظری تحقیق

- ۱-۲ مقدمه ۴
- ۲-۲ مفاهیم ۴
- ۳-۲ بخش اول: اعتیاد
- ۱-۳-۲ طبقه بندی انواع موادمخدر ۶
- ۱-۳-۲-۱ مواد مخدر طبیعی ۸
- ۲-۳-۲-۱ مواد مخدر صنعتی ۱۰
- ۴-۲ شیوه شیوع مصرف موادمخدر صنعتی ۱۶
- ۴-۲-۱ اعتیاد به منزله مسئله اجتماعی ۱۷
- ۴-۲-۱-۱ آیا اعتیاد به مواد مخدر یک مسئله است؟ ۱۷
- ۴-۲-۱-۲ اعتیاد به مواد مخدر یک مسئله اجتماعی است یا فردی؟ ۱۸
- ۵-۲ نظریه های مختلف درباره علل سوء مصرف مواد مخدر ۱۹
- ۶-۲ بخش دوم: گفتمان
- ۶-۲-۱ تحلیل گفتمان چیست؟ ۲۱
- ۶-۲-۱-۱ تحلیل گفتمان از نظر فوکو ۲۲
- ۶-۲-۲ تحلیل گفتمان از نظر لاکلا و موفه ۲۲
- ۶-۲-۳ تحلیل گفتمان از نظر ون دایک ۲۲

۲-۶-۲-۴ تحلیل گفتمان از نظر فرکلاف ۲۳

۲-۷ بخش سوم: نشانه شناسی

۲-۷-۱ مسئله معنا در نشانه شناسی ۲۴

۲-۷-۲ نشانه از نظر سوسور ۲۵

۲-۷-۳ نشانه از نظر پیرس ۲۵

۲-۷-۴ نشانه از نظر اکو ۲۶

۲-۸ رمزگان ۲۷

۲-۸-۱ رمزگان از نظر بارت ۲۷

۲-۸-۲ رمزگان از نظر فیسک ۲۹

۲-۸-۳ مدل رمزگذاری استوارت هال ۲۹

۲-۹ نظامهای نشانه شناسیک سینمای گویا ۳۰

۲-۹-۱ نشانه شناسی در سینما ۳۱

۲-۱۰ نظریه بازنمایی ۳۲

فصل سوم: روش شناسی تحقیق

۳-۱ مقدمه ۳۳

۳-۲ روشهای تحلیل پیامهای رسانه ای ۳۳

۳-۳ نقشهای تحلیل متون رسانه ای ۳۴

۳-۴ تفاوت تحلیل گفتمان با تحلیل محتوا ۳۴

۳-۵ روایی و پایایی در تحلیل گفتمان ۳۵

۳-۶ کاربرد روش تحلیل گفتمان ۳۵

۳-۷ روش عملیاتی تحلیل گفتمان (پدام) ۳۶

۳-۸ جامعه آماری ۴۰

۳-۹ روش و ابزار گردآوری اطلاعات ۴۰

۳-۱۰ روش تجزیه و تحلیل اطلاعات ۴۰

فصل چهارم: تجزیه و تحلیل داده های تحقیق

۴-۱ مقدمه ۴۲

۴-۲ فیلم بشارت برای شهروند هزاره سوم ۴۲

۴-۳ فیلم شمعی در باد ۵۷

۴-۴ فیلم به خاطر پونه ۷۵

۴-۵ فیلم احضارشدگان ۸۵

۴-۶ فیلم پنجشنبه آخر ماه ۹۴

فصل پنجم: بحث و نتیجه گیری

۵-۱ مقدمه ۱۰۴

۵-۲ بحث و بررسی ۱۰۴

۵-۳ نتیجه گیری ۱۱۱

۵-۴ پیشنهادات

۵-۴-۱ پیشنهاداتی برای فیلمسازان ۱۱۶

۵-۴-۲ پیشنهاداتی برای تحقیقات آتی ۱۱۷

ضمائم ۱۱۸

منابع ۱۴۳

فصل اول (کلیات تحقیق)

چکیده:

در تحقیق حاضر، از میان فیلمهای سینمایی ایران که از سال ۱۳۸۲ و تقریباً همزمان با ورود مواد مخدر صنعتی به کشور، تا سال ۱۳۹۲ ساخته شده اند، پنج فیلم سینمایی با موضوع مواد مخدر صنعتی انتخاب شده و با روش عملیاتی تحلیل گفتمان (پدام) ابداعی دکتر حسن بشیر، که صورت متكامل روش تحلیل گفتمان سه مرحله ای فرکلاف است مورد تحلیل قرار گرفتند.

ضمن بررسی، محورهای گفتمانی و دالهای مرکزی هر فیلم به طور جداگانه استخراج و تحلیل؛ و معلوم شد فیلمهای سینمایی ایران، با وجود تفاوت در سبک و بیان و ساختار، محورهای گفتمانی مشترکی دارند.

همه پنج فیلم سینمایی که در حوزه مواد مخدر صنعتی ساخته شده اند اعتیاد به این مواد را مصداق کج روی رفتاری برشمرده اند و هر یک به شیوه ای در صدد اقناع مخاطب برای اجتناب از مصرف و وابستگی به مخدرهای صنعتی برآمده اند.

البته پس از بحث و بررسی، این نتیجه حاصل شد که سینمای ایران علیرغم دستیابی به گفتمانهای قابل قبول، از عهده تبیین گفتمان خود بر نیامده اند و هنوز فیلم سینمایی الگو و مثال زدنی در زمینه بیان و ارائه گفتمان خاص ساخته نشده است.

واژگان کلیدی: گفتمان، تحلیل گفتمان، نشانه شناسی، رمزگان، فیلم سینمایی، مواد مخدر صنعتی، اعتیاد، مسئله اجتماعی.

مقدمه:

فیلمسازی در حوزه موادمخدر صنعتی، ظرفتهای شناختی و بیانی خاص خود را می طلبد و از جمله مداخلی است که ورود ناشیانه به آن، می تواند لطمات جبران ناپذیری بر درک و نگرش مخاطبان باقی بگذارد. بنابراین فیلمسازان باید پیش از آغاز مراحل تهیه سناریو، شناخت کافی نسبت به چیستی موادمخدر صنعتی، آثار و عوارض جسمی و روحی و همچنین پیامدهای اجتماعی ناشی از اعتیاد به مخدرهای صنعتی کسب کنند؛ به گفتمانی متقن و موثر در این باره دست یابند و از رسانه فیلم برای انعکاس و انتقال گفتمان ویژه و منطبق بر اصول علمی و عملی بهره بگیرند.

بی شک دستیابی به گفتمان قابل ارائه در زمینه مواد مخدر صنعتی، از طریق تحقیق و پژوهش و آشنایی با مفاهیم و مقدمات مرتبط با این حوزه میسر خواهد شد.

بیان مسئله:

پیشرفت روزافزون علم و فن آوری و ایجاد روشها و ابزارهای ساخت و تولید پیشرفته ی مواد در جهان معاصر با ورود نرم افزار و سخت افزارهای جدید، سرعت سرسام آوری در ساخت محصولات دارویی و شیمیایی به وجود آورده است. به طوری که علاوه بر تنوع تاثیر، با حجم انبوه در شکلهای متفاوت، تولید شده و در دسترس همه افراد قرار دارد. بهره گیری از تاثیرات مواد دارویی از جمله برای تفریح، لذت، سرگرمی و یا مقابله با درد، استرس، هیجان یا بهره گیری جنسی و سایر موارد، باعث شده علاوه بر موادی که سالها به شکل سنتی به عنوان مواد مخدر استفاده می شد، مواد مصنوعی جدید هم با اسامی و القاب و اشکال متفاوت و متعدد وارد جوامع شوند. (کاکویی، ۱۳۸۵:

(۱۵)

در هر کشوری برای کنترل و کاهش مصرف مواد، سیاستهایی اتخاذ می شوند که بر مبنای شرایط آن کشور، مواد مصرفی، الگوهای مصرف، عوامل موثر در گرایش افراد به مواد، ویژگیهای مصرف کنندگان و غیره تغییر می کند. (موسوی چلک، ۱۳۸۹: ۲۰۹)

مبارزه با اعتیاد در جهان، بر سه روش کلی مبارزه با عرضه، درمان معتادان و فعالیتهای پیشگیری برای کاهش تقاضا استوار است. رویکرد پیشگیری عمر کوتاهی دارد و از سی سال پیش به تلاش برای مبارزه با مواد مخدر اضافه شده است. (سهراب زاده، ۱۳۸۹: ۹۱)

پیشگیری دارای سه سطح است. در پیشگیری سطح اول که مهمترین سطح در مبارزه با مواد مخدر به شمار می رود، هدف، ارائه اطلاعات و ارتقای آگاهی جهت جلوگیری از گرایش به آسیبهای اجتماعی از جمله وابستگی به مواد است. (موسوی چلک، ۱۳۸۹: ۲۸۹)

بی تردید یکی از بهترین راههای پیشگیری و مبارزه با مواد مخدر، اطلاع رسانی و آگاهی بخشی است. در این میان، رسانه به ویژه سینما می تواند به عنوان یکی از بهترین راههای اطلاع رسانی مورد استفاده قرار گیرد. با توجه به کارکردهای پنجگانه رسانه ها یعنی اطلاع رسانی، سرگرمی، انتقال میراث فرهنگی، بسیج گری و تحرک، و آموزش، اگر تولید فیلمهای سینمایی با محتوای مناسب و متناسب در دستور کار قرار گیرد تاثیر بسزایی در کاهش تقاضای مواد مخدر خواهد داشت.

سینما در جمهوری اسلامی ایران از اوایل ورود مواد مخدر صنعتی به داخل کشور، تحرکاتی در جهت ساخت فیلم و اطلاع رسانی راجع به مواد مخدر صنعتی داشته است. هدف ما از این تحقیق، بررسی و تحلیل گفتمان فیلمهای سینمایی ایران با موضوع مواد مخدر صنعتی است. اینکه آیا سینمای ایران توانسته از عهده رسالت اصلی رسانه ای خود یعنی اطلاع رسانی، سرگرمی و آموزش برآید و فیلمهایی درخور توجه و قابل استفاده در مقوله مبارزه با مواد مخدر صنعتی ارائه کند یا خیر؟ آیا فیلمهای سینمایی ایران گفتمان ویژه ای در حوزه مواد مخدر صنعتی دارند و آیا گفتمان مشترکی در فیلمهای سینمایی با مضمون مواد مخدر صنعتی وجود دارد یا خیر؟

اهمیت و ضرورت انجام تحقیق:

با وجود آنکه امروزه استفاده از مواد مخدر صنعتی رشد فراوان و چشمگیری دارد و خانواده ها، به خصوص جوانان، به طور جدی در معرض آسیبهای ناشی از اعتیاد به مواد مخدر صنعتی قرار دارند، به نظر می رسد سینمای ایران حضور پرتحرک و قابل قبولی در حوزه اطلاع رسانی و مبارزه

با موادمخدر صنعتی نداشته است. محدود فیلمهای سینمایی مربوط به حوزه مواد مخدر صنعتی صرفاً تحت نقد ساختارشناسانه و موضوعی قرار گرفته اند و تاکنون مورد تحلیل گفتمان نبوده اند.

به نظر می رسد با توجه به ظرفیت عظیم صنعت سینما در انعکاس مسائل و معضلات اجتماعی و فرهنگی، می توان به گفتمانهای جامع در خصوص پدیده مهم اعتیاد به موادمخدر صنعتی دست یافت و با استفاده از پرورش گفتمان جامع و کامل و بهره گیری از ابزار رسانه سینما به مقابله با این بلای به حقیقت بنیان سوز برخاست.

اهداف تحقیق:

الف) تحلیل گفتمان آثار سینمای ایران به منظور تعیین نحوه انعکاس پدیده مواد مخدر صنعتی و آثار آن در سینما.

ب) بررسی عملکرد سینمای ایران در خصوص اطلاع رسانی و آگاهی بخشی نسبت به پدیده مواد مخدر صنعتی.

فصل دوم: مفاهیم و مبانی نظری تحقیق

مقدمه:

در این فصل، به بیان مفاهیم و نظریه‌هایی می‌پردازیم که در تحلیل گفتمان فیلمهای سینمایی با موضوع مواد مخدر صنعتی، مفید خواهند بود. برای انجام این تحقیق، شناخت اعتیاد، مواد اعتیاد آور، طبقه بندی مواد مخدر طبیعی و مصنوعی، تفاوت مواد مخدر صنعتی با مواد مخدر طبیعی، انواع نشانه در سینما، روش نشانه شناسی و همچنین آشنایی با تحلیل گفتمان لازم است.

ابتدا به بیان مفاهیم کلی مرتبط با حوزه مواد مخدر صنعتی می‌پردازیم:

مفاهیم

ماده مخدر^۱:

همه موادی که اثر روان گردان^۲ دارند، مواد مخدر هستند. دفتر کنترل موادمخدر و جرم سازمان ملل متحد، ماده مخدر را اینگونه تعریف می‌کند: "هر ماده ای که فرد برای تغییر احساس، فکر یا رفتارش مصرف کند ماده مخدر است." (بانکرافت، ۱۳۹۲: ۱۰)

اعتیاد^۳:

اعتیاد به مواد مخدر عبارت است از مسمومیت تدریجی یا حادی که به علت مصرف مداوم یک دارو، اعم از طبیعی یا ترکیبی ایجاد می‌شود و به حال شخص و اجتماع زیان آور می‌باشد. (راهنمای پیشگیری: ۲۹) به بیان دیگر، اعتیاد عبارت است از وابستگی به عوامل یا موادی که تکرار مصرف آنها در زمان معین از دیدگاه افراد وابسته به مواد (معتاد) ضروری است و فرد وابسته به مواد کسی است که نیازمند روانی یا جسمانی به مواد و عوامل مخدر می‌باشد. (موسوی چلک، ۱۳۸۹: ۲۶) اعتیاد فقط نمونه ای از تغییر کیفی تجربه نیست بلکه تغییری کمی در الگوهای رفتاری نیز

---

¹ Drug

² Psychotropic Substance

³ Addiction

هست. اعتیاد به مثابه مهمترین آسیب اجتماعی، معلول عوامل اجتماعی و روانی است و بر روان فرد و جامعه هم اثر می گذارد. (سهراب زاده، ۱۳۸۹: ۲۵)

معتاد^۱:

معتاد کسی است که بر اثر مصرف مکرر و مداوم موادمخدر یا دارو به آن متکی شده باشد. از نظر جامعه شناسی، معتاد کسی است که به مواد ایجاد کننده تغییرات غیرقابل قبول اجتماعی و فردی وابستگی دارد و در صورتی که دارو به بدن وی نرسد، اختلالات روانی و فیزیکی موسوم به سندروم محرومیت در او ایجاد می شود. (راهنمای پیشگیری: ۳۰)

کج روی^۲:

کج روی، رفتار شکننده هنجار یا رفتاری است که قواعد، برداشتها یا توقعات هنجاری نظامهای اجتماعی را نقض می کند. به عبارت دیگر، کج روی، رفتار ناسازگار و غیرمنطبق با انتظارات جامعه یا یکی از گروههای مشخص درون آن، دوری جستن و فرار از هنجارها با رعایت نکردن آنهاست. (سلیمی، ۱۳۸۵: ۵۴)

گفتمان^۳:

تعریف ساده گفتمان عبارت است از: شیوه ای خاص برای سخن گفتن درباره جهان و فهم آن. (صالحی زاده، ۱۳۹۰: ۱۱۳) مفهوم گفتمان نیز مانند مفاهیمی چون "زبان"، "ارتباط"، "جامعه" و "فرهنگ" مفومی اساسا مبهم است. (ون دایک، ۱۳۸۹: ۱۵)

نشانه شناسی^۴:

نشانه شناسی یا نشانه خوانی، مطالعه نشانه ها در جامعه است و اگرچه مطالعه نشانه های زبان شناختی، شاخه ای از آن است، هرگونه استفاده از یک سیستم را شامل می شود که در آن چیزی (نشانه) حامل معنایی برای کسی باشد. (بیگنل، ۱۳۹۳: ۲۴)

---

¹ Addicted

² Deviance

³ Discourse

⁴ Semiology

هرمنوتیک^۱:

هرمنوتیک با تمرکز و تاکید بر بافت متن، بافت موقعیتی و ذهنیت خالق اثر و رابطه بین متن و معنای اثر و نیت مولف و استقلال ذاتی معنای متن و پیوند افقها و کثرت معنای یک متن، افقی جدید را در مطالعات نقد نو خصوصا تحلیل متن و تحلیل گفتمان گشوده است. (تاجیک، ۱۳۷۶: ۴۳)

بخش اول: اعتیاد

شاید روزگاری انسان به موادمخدر به عنوان یک داروی شفابخش نگاه می کرد؛ ولی با توجه به توسعه علم و فناوری و در نتیجه روشن شدن ابعاد ویرانگر آن، این پدیده به صورت تهدید جدی برای بهداشت عمومی و امنیت سیاسی و اجتماعی جوامع و ملل مختلف شناخته شد.

امروزه پدیده موادمخدر و جرایم مرتبط با آن به یک معضل اساسی برای بسیاری از کشورهای جهان تبدیل شده است. ویژگی سازمان یافتگی و فراملی بودن این جرایم موجب شده تا هیچ کشوری نتواند خود را از عواقب زیانبار آن مصون بداند. (غنجدی، ۱۳۸۶: ۱۹)

مواد مخدر، اعم از مواد روانگردان، ترکیبات شیمیایی و یا مواد مخدر سنتی است که افراد جهت تغییر خلق یا رفتارشان آن را می بلعند، تزریق و یا دود می کنند. (موسوی چلک، ۱۳۸۹: ۲۶)

طبقه بندی انواع مواد مخدر

طبقه بندی مواد اعتیاد آور معمولا نشان دهنده اولویتی است که محقق برای یکی از دو عامل اعتیاد یعنی شخصیت معتاد و ترکیب ماده مخدر مورد مصرف و نقش هر یک از آن دو قائل است؛ بنابراین هر طبقه از دیدگاه خاصی دسته بندی می شود.

از آنجا که در هر نوع تقسیم بندی مواد اعتیاد آور، نقاط مشترک و غیرمشترک با نسبتهای متفاوتی را می توان یافت، در این تحقیق به دسته بندی خاصی که در کتاب "گامی در شناخت موادمخدر و روانگردان" بر اساس دو نوع طبقه بندی یعنی طبقه بندی بر اساس منشاء مواد (طبیعی و

---

¹ Hermenutics

مصنوعی) و همچنین طبقه بندی بر اساس اثر مواد بر روی فعالیتهای فکری و وضع روحی بدن (مواد سستی زا، توهم زا و نیرو افزا) انجام شده، استناد می کنیم.

کاکویی در کتاب "گامی در شناخت موادمخدر و روانگردان" می نویسد:

در زیر به چند دیدگاه برای طبقه بندی اشاره می کنیم:

۱- طبقه بندی مواد اعتیاد آور از دیدگاه سازمان جهانی بهداشت.

۲- طبقه بندی بر اساس تاثیر ماده مخدر بر ارگانسیم بدن.

۳- طبقه بندی بر اساس گروه بندی بالینی اولیه "ال.ل.وین".

۴- طبقه بندی بر اساس منشاء مواد.

۵- طبقه بندی بر اساس اثر مواد بر روی فعالیتهای فکری و وضع روحی بدن.

بر مبنای دو طبقه بندی اخیر، مواد اعتیاد آور به صورت زیر دسته بندی می شوند: (کاکویی، ۱۳۸۵: ۱۵-۱۸)

طبقه بندی مواد اعتیاد آور

مواد سستی زا   طبیعی: مثل تریاک و فراورده های آن

مصنوعی: مثل متادون و باریتوات ها

مواد اعتیاد آور   مواد توهم زا   طبیعی: مثل حشیش و دیگر فراورده های

کانابیس

مصنوعی: مثل ال.اس.دی. (L.S.D)

مواد توان افزا   طبیعی: مثل کوکائین

مصنوعی: مثل آمفتامین ها

مواد مخدر طبیعی:

مواد سستی زا

خشخاش

مواد مخدر سستی زای طبیعی عمدتاً موادی هستند که از گیاه خشخاش به دست می آیند. گیاه خشخاش که به کوکنار یا گرز شیطنانی نیز معروف است؛ گیاه بوته ای است از خانواده "پاپاوراسه" که در مناطق معتدل می روید. (احتشامی، ۱۳۸۲: ۲۴)

تریاک

تریاک قدیمی ترین ماده مخدر شناخته شده است که از شیرخ خشخاش تهیه می شود. (همان، ۲۷)

مرفین

مرفین یکی از آلکالوئیدهای اصلی تریاک است که ۴ تا بیست درصد ماده مذکور را تشکیل می دهد و به طور متوسط از هر ۱۰ کیلوگرم تریاک یک کیلوگرم مرفین تهیه می شود. (کاکویی، ۱۳۸۵: ۵۲)

هرویین

هرویین یکی از مشتقات نیمه مصنوعی مرفین است. (موسوی چلک، ۱۳۸۹: ۷۱) این ماده در سال ۱۸۴۷ توسط یک دانشمند انگلیسی ساخته شد. (احتشامی، ۱۳۸۲: ۳۶)

مواد توهم زا

شاهدانه (کانابیس)

مواد توهم زای طبیعی که به طور عمده مصرف می شوند فرآورده هایی هستند که از گیاه شاه دانه به دست می آید. (احتشامی، ۱۳۸۲: ۴۲) رزین ها ماده اصلی مخدر و دارای ماده ای به نام تتراهیدروکانابینول است. مقدار این ماده در انواع گیاه شاهدانه و محصولات آن دارای شدت متغیر بوده است. از برگ های آن ماده سمی حشیش گرفته می شود. (کاکویی، ۱۳۸۵: ۹۷)

مشتقات کانابیس:

ماری جوانا، حشیش و روغن حشیش، چرس، شاهدانه هندی و بنگ همگی از گیاه کانابیس گرفته می‌شوند. این مواد به مقدار کم یا زیاد در گروه‌های توهم‌زا، سستی‌زا و محرک قرار می‌گیرند. این فرآورده‌ها به‌طور کلی بر روی سیستم مرکزی اعصاب اثر می‌گذارند. (همان، ۱۰۰)

حشیش

ماده ای است به رنگ سبز تیره و گاهی قهوه ای مایل به سبز شبیه رنگ حنا که از ترشحات (صمغ) چسبیده به گل، برگ و ساقه ی گیاه شاهدانه مؤنث (بوته کانابیس) به دست می‌آید. (احتشامی، ۱۳۸۲: ۴۳) در قدیم و در جنگ‌ها به افراد حشیش خورنده می‌شده تا افراد را بی‌باک و درنده‌خو و برای قتل و کشتار مستعد سازند. (کاکویی، ۱۳۸۵: ۹۰)

ماری جوانا (گراس)

توتون متمایل به سبز رنگی است که از برگ‌ها و گل‌های خشک شده گیاه شاهدانه به دست می‌آید. (احتشامی، ۱۳۸۲: ۴۳) اگر مواد مخدر را به قوی و ملایم تقسیم کنیم، ماری جوانا از نظر برخی، یک ماده مخدر ملایم و سبک است. (کاکویی، ۱۳۸۵: ۱۲۳-۱۲۲)

بنگ

از سرشاخه‌های گلدار یا به میوه نشسته خشک شده بوته شاهدانه به دست می‌آید؛ خواه رزین (صمغ) آن گرفته شده باشد یا خیر. (احتشامی، ۱۳۸۲: ۴۶) تاثیر آن همانند تاثیرات مسکالین است. (کاکویی، ۱۳۸۵: ۱۲۵)

مسکالین

قارچ پیوت:

پیوت یا مسکال، از خانواده کاکتوس است. درخت مسکال، نوعی کاکتوس مکزیکی به اندازه و شکل یک درخت آناناس است و دارای آثار توهم‌زا می‌باشد. این گیاه «مسکا» نیز نامیده می‌شود. (کاکویی، ۱۳۸۵: ۱۲۷)

مواد توان افزا

کوکائین

تعدادی از مواد توان افزای طبیعی، فراورده های به دست آمده از گیاه کوکا هستند. (احتشامی، ۱۳۸۲: ۴۷) این گیاه درختچه ای است که غالباً یک تا سه متر بلندی دارد و گیاه شناسان آن را از تیره درختان کتان می دانند. (کاکویی، ۱۳۸۵: ۱۹۱)

کراک

کوکائین دستکاری شده (آمیزه ای از کوکائین و جوش شیرین) است که اثرات اعتیاد آور آن بسیار شدیدتر از کوکائین است. این ماده به صورت مخلوط با توتون سیگار یا پیپ تدخین می شود. چون مدت پایداری اثرات آن در بدن کم است (حدود ۱۵ دقیقه) معتاد مجبور به مصرف مداوم آن است. (احتشامی، ۱۳۸۲: ۵۰) کراک خطرناکترین ماده اعتیادآوری است که تاکنون به بازار آمده و به حدی وابستگی آور است که حتی یک بار مصرف آن فرد را معتاد می کند. (کاکویی، ۱۳۸۵: ۲۲۲)

کراک ایرانی (کرک هرویین)

ماده ای که هم اکنون در ایران مورد استفاده قرار می گیرد و با نام کرک شناخته می شود، در حقیقت نوعی هرویین غلیظ شده (هرویین فشرده) است که چهار تا شش ثانیه پس از مصرف اثراتش شروع می شود. بنابراین کراک ایرانی از کراکی که در اروپا تولید می شود، به لحاظ ترکیبات شیمیایی خطرناکتر است و بیش از هرویین بر مغز و اعصاب اثر تخریبی دارد. (موسوی چلک، ۱۳۸۹: ۱۰۵-۱۰۳)

مواد مخدر صنعتی:

مخدرهای صنعتی در واقع ترکیبی از مخدرهای سنتی با مواد شیمیایی هستند. مواد مخدر صنعتی و شیمیایی، اثرات تخدیری بسیار زیادی دارند که گاه تنها یکبار استفاده از آنها، مصرف کننده را برای همیشه در دام آن گرفتار خواهد کرد. آمارها نشان می دهد که مرگ و میر این نوع مواد نسبت به مواد سنتی بسیار بیشتر است. (موسوی چلک، ۱۳۸۹: ۱۶) مواد مخدر صنعتی در طبیعت یافت نمی

شوند و یا لاقط مقدار آنها در طبیعت بسیار کم است و مقادیری که برای مصرف به کار می رود عمدتاً و یا صرفاً موادی هستند که به طور مصنوعی ساخته شده اند. (احتشامی، ۱۳۸۲: ۵۰)

مصرف کنندگان موادمخدر صنعتی عموماً بعد از مصرف آن دچار توهمات شدید و رفتارهای پرخطر از جمله رفتارهای خطرناک جنسی، قتل و یا در معرض مخاطره انداختن خود می شوند که این ناشی از تأثیرات فوق العاده مخربی است که همین مواد روی سیستم عصبی مصرف کننده دارد و این امر سم زدایی و بازتوانی افراد وابسته به مواد را عملاً غیر ممکن می کند. (موسوی چلک، ۱۳۸۹: ۱۷) برای آنها درمان اختصاصی و داروی پادزهر وجود ندارد. مثلاً در مورد شبه مرفین ها پادزهر وجود دارد ولی در درمان بیماران وابسته به مخدرهای صنعتی و جدید صرفاً حمایتی است و فقط می توان فشار خون و تشنج را در آنها کنترل کرد. (موسوی چلک، ۱۳۸۹: ۱۵)

مخدرهای صنعتی ویژگی منحصر به فردی دارند و آن این است که کاملاً مصنوعی هستند و از طریق واکنش های شیمیایی در آزمایشگاه ها و یا اغلب در پارکینگ ها و زیرزمین های خانه های مسکونی تولید می شوند. برخلاف مخدرهای غیرقانونی که پیش از رسیدن به دست مصرف کننده نیاز به حمل و نقل بین ایالتی و بین المللی محصولات گیاهی دارند، مخدرهای صنعتی ممکن است در کوچه بغلی تولید گردند و به دست افراد برسند. (ستاد مبارزه با موادمخدر، مواد صنعتی، ۱۳۹۲: ۵)

بدون شک مصرف مواد روان گردان را باید در رأس آسیب های اجتماعی قرار داد که سلامت روانی و اجتماعی همه مردم را تهدید می کند که کشور ما نیز از این قاعده مستثنی نیست نبوده و نخواهد بود. (موسوی چلک، ۱۳۸۹: ۱۹)

گستره ی مواد مخدر و روان گردان هم بر افراد، هم بر خانواده و هم بر جامعه تأثیرات منفی بسیاری دارد که مهم ترین آن از دست دادن نیروی انسانی به عنوان مهم ترین عامل توسعه ی کشور است. منابعی که هیچ چیزی جایشان را نخواهد گرفت. (موسوی، ۱۳۸۹: ۲۱) بنابراین به دلایل مختلف باید مورد توجه بیشتری نیز قرار گیرد که در زیر به برخی از آنها اشاره می شود:

۱. قرار گرفتن در همسایگی دو کشور بزرگ تولیدکننده مواد مخدر (افغانستان، پاکستان).

۲. ارزان بودن ترانزیت و قاچاق آن از ایران به سایر کشورهای غربی اروپایی.